

teekenen nooit iets te ondernemen tegen de bezettende macht. Dat is zeker voor hem een bezwarende omstandigheid geweest.

Geruimen tijd na onze bevrijding vernamen wij het droevig einde van den heer Jos. De Deken. Door een brief van een medegevangene, dokter De Meirsman, heelkundige te Lokeren, konden we nog eenige bijzonderheden vernemen over den moed die de hr De Deken betoonde tegenover de zwaarste beproevingen. Ziehier wat deze heer schreef aan E. H. De Deken broeder :

« Ik heb uw betreurden broeder in al onze verplaatsingen gevolgd : te St-Gilles vielen we samen; te Rheinbach en te Sonnenburg zagen we elkander regelmatig. Mr De Deken was een schitterend kameraad, steeds welgezend, moedig in de zuurste miserie, voorbeeldig katholiek. Onverschrokken beleed en verdedigde hij zijn religieuze en politieke overtuiging. Nooit was hij ziek, tot plots in begin 1944 een algemeene verzwakking optrad. De eetlust verminderde; een groote aamborstigheid trad op; alle teekenen van hartverzwakking kwamen weldra te voorschijn. Dan kwam in het gevang een gevaarlijke epidemie van griep. Kameraad De Deken hield dapper vol, wilde zich niet neerleggen; maar plots kwam dan het einde : ik denk dat een griepale pneumonie den dood veroorzaakte.

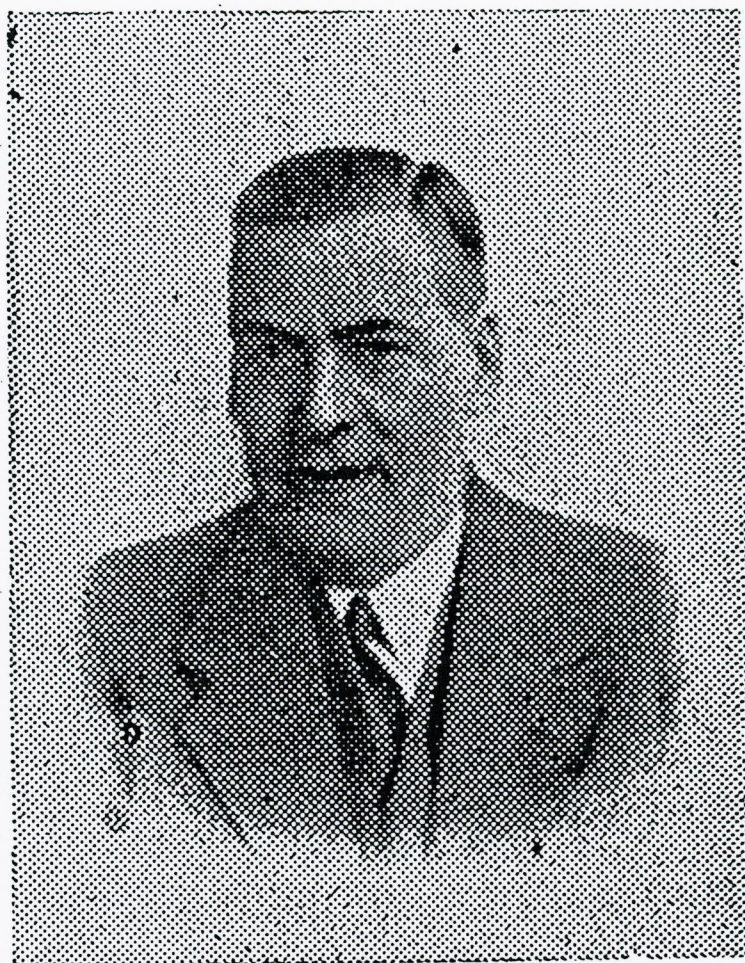
Ik heb spijt U dit droevig nieuws te moeten mededeelen. Wil, Eerwaarde Heer, mijn oprechte deelneming aanvaarden. Alleszins mag uw broeder U met fierheid vervullen. Hij was een elite-mensch; voor mij was hij een voorbeeld dat ik niet vergeten kan. »

Bij deze bondige maar veelzeggende mededeeling hoeven we wel niets bij te voegen.

Onze groep in Brussel heeft bij dit al in het uiterste gevaar verkeerd en is er maar op het nippertje aan ontsnapt.

Gedurende het onderzoek heeft de Gestapo meermaals getracht de hand te leggen op E.H. De Deken, broeder van den aangehoudene te Antwerpen. Deze priester maakte, zooals we hooger zegden, met de H.H. De Maeght, Van den Eynde, Vergels en Reygaerts, deel uit van een groepje « samenzweerdere » dat regelmatig vergaderde in de Koninklijke straat, te Brussel.

't Was zelfs gedurende een dezer vergaderingen dat de Gestapo een inval in zijn woning deed, er alles doorzocht en al de photo's meenam die hen onder handen vielen, — dit heel zeker om de opsporingen te vergemakkelijken.

JOS. DE DEKEN

E.H. De Deken wist wat hem te wachten stond als hij in handen viel. Daarom keerde hij niet meer naar huis. Wel is hij eenige dagen in

Brussel blijven rondloopen. Na eenige vruchteloze pogingen om hem in zijn woning aan te treffen, liet de Gestapo een oproep tot verraad uitplakken met de foto van den voortvluchtige. Zijn hoofd werd op prijs gesteld.

Hij verdween dus voorgoed uit Brussel voor heel den duur der bezetting. En een bewijs dat dit hoogst noodig was, is wel het volgende. Na de bevrijding, toen E.H. De Deken, in priesterkleeren en zonder knevel(!), weer vrijuit ging, werd hij geluk gewenscht door een ongeloovige die hem herkende volgens de uitgeplakte foto van de Gestapo.

Bij al de huiszoekingen stond de oude, verkleefde meid echte doodangsten uit. Zij is dan ook heengegaan; haar oud, trouw moederhart heeft den kommer om haar « geestelijk kind » niet kunnen overleven.

E. H. De Deken is nog steeds diep ontroerd over deze nederige helpster, Coleta Van Camp. Niet-tegenstaande haar 74 jarigen ouderdom heeft ze hem moedig bijgestaan. 't Was meestal zij die onze Vrijschutters in ontvangst nam en, soms wel eens met een bedenkelijk hoofdschudden ons voorging naar de verdieping. 't Ging evenzoo met de verdere verdeeling : De brave meid wist er dus alles van en toch heeft ze bij de brutale onder-vragingen en ruwe bejegening steeds halsstarrig gezwezen. De weerslag echter was te erg geweest : ze overleed eenige dagen later, 't zij op 16den April 1943. Hare plaats is in de rei der Martelaren voor het vaderland.

De heer Jean Sonck, uit de Koninklijke Ste-Mariastraat, te Schaarbeek, een der verdeelers die zijn sluikbladen van E. H. De Deken kreeg, is in het begin 1944 aangehouden. Hij overleed in het concentratiekamp van Ebink. Bijzonderheden kunnen we daarover niet meedeelen, daar

E. H. De Deken dan al eenige maanden ondergedoken zat... ergens in de provincie Antwerpen.

Een ander hoofdverdeelers van De Vrijschutter, de H. Seys, politiekommisaris te Oostende is eveneens aangehouden geweest. ter dood veroordeeld en terechtgesteld!

Door de verdwijning van E.H. De Deken kreeg onze werking een gevoeligen knak. Doch de andere leden van ons bedrijvig groepje bleven daarom niet bij de pakken neerzitten; ze werden alléén wat voorzichtiger.

Alzóó, b.v., bracht dhr De Maeght niet meer persoonlijk de kopij voor De Vrijschutter mee, zooals hij het vroeger wel deed, maar hij droeg een ledigen briefomslag mee waarop hij op voorhand het adres van den hoofdsteller had getypt. Zoodra hij dan in het bezit der papieren was, stak hij die in den gereedgemaakten omslag en wierp het gevaarlijk ding in de dichtstbijgelegen brievenbus. De post zorgde voor de rest!

En toch was deze voorzichtigheidsmaatregel bijna oorzaak van verwikkelingen, zooals we later zullen zien.

Dit spelletje ging alzoo zijn gang tot met de
AANHOUDING VAN DEN HEER DE MAEGHT

Zekeren dag krijgt de hoofdsteller een « telefoontje » van hr G. Braun, uit Halle: « Weet ge het al? Mr De Maeght is aangehouden! »

Ja, daar kon van alles achter steken. — Was het voor de Vrijschutterszaak? — Wel mogelijk, want het was ongeveer de tijd dat de kopij moest toekomen. We namen onze voorzorgen.

Maar 't kon ook voor een heele boel andere zaken zijn. Sedert eenigen tijd drukten we, bui-

ten ons eigen sluikblad, ook nog « Le Policier Libre ». Mr De Maeght had ons dat zaakje aan de hand gedaan; hij bestelde ons ook de kopij voor dit bladje en hij was rechtstreeks in betrekking met den vertrouwensman van de uitgevers van dit en nog een paar andere sluikbladen.

Misschien was het ook wel om het afleveren van valsche eenzelveigheidskaarten. Deze Senator heeft onder dat opzicht heel wat onwettigheden op zijn kerfstok !

In het onzekere blijven wachten was te gevaarlijk; dus maar op inlichtingen uit. De zaak was zóó in zijn werk gegaan : een afdeeling gestapomannen, versterkt door Duitsche soldaten — in 't geheel vierhonderd man — waren, in kleine groepen verdeeld, zekere huizen binnen gevallen. Ze doorzochten alles zonder te zeggen wat ze eigenlijk wilden. Schuifladen werden geledigd en de inhoud over den grond verspreid; lijsten en schilderijen werden van de muren genomen; bedden werden afgetrokken; meubels verschoven, enz. In sommige woningen maakten de speurhonden zich meester van den schamelen eetvoorraad en aten zich buikjerond vooraleer te vertrekken. Van andere diefstallen werd er niet gehoord.

Deze huiszoekingen leverden niets op; en dat was niet te verwonderen. Reeds eenige dagen tevoren was een Duitsch officier, begeleid door twee soldaten van de plaatselijke bezetting, verschillende straten en huizen komen in oogenschouw nemen. Men vermoedde dat daar iets achter stak en alle gevaarlijke stukken waren aldra in veiligheid of vernietigd.

Achteraf werd vernomen dat de huiszoekingen gebeurden bij personen op een lijst aangeduid door de fameuze Matthijs, Matton en Cie, in

Halle triestig vermaard.

Het was dan ook voor iedereen natuurlijk dat de heer burgemeester er bij was, want vooral Matthijs droeg hem niet in het hart, in de veronderstelling dat deze laatste nog een hart bezat.

Bij den heer De Maeght heeft men dus willen vinden en men heeft gevonden. Een kleinzoontje van hem had maanden te voren met geallieerde vlaggetjes gespeeld en deze waren in een doos van kant gezet en door iedereen vergeten ! Maar dat was genoeg : men had het voorwendsel gevonden !

De heer De Maeght werd in het gevang gestopt, en nu volgden een reeks partijdige ondervragingen, alléén met het doel te trachten hem door een of andere onvoorzichtige verklaring in het nauw te brengen, heelemaal op zijn Duitsch. Hij werd betiteld als « hässlich », d.i. hatelijk ! Zijn dossier was ten andere op voorhand opgemaakt, want toen reeds den dag na de aanhouding, de heer Cardijn, gemeentesecretaris, bij de Gestapo stappen aanwendde, om iets over den aangehoudene te vernemen en te trachten hem vrij te krijgen, haalde men een lijvig dossier te voorschijn en dat alléén op het vernoemen van den naam : De Maeght.

De heer burgemeester verloor echter bij dit al zijn zinnen niet, en achteraf vernamen we hoe we door zijn tegenwoordigheid van geest aan een groot gevaar waren ontsnapt.

Toen hij in den kelder zat, vóór zijn eerste ondervraging, dacht hij er aan dat hij een briefomslag met het Vrijschuttersadres erop, op zak had. Die omslag moest dienen om van uit Brussel kopij te sturen naar het sluikblad. Die kopij zat er nog niet in, maar die nog ongebruikte ledige briefomslag zou zeker argwaan hebben

gewekt, en er valt niet aan te twijfelen dat dit een heelen hoop verwickelingen zou hebben meegebracht. Dit was voor ons heel gevaarlijk, want elk vermoeden kon de noodlottigste gevolgen hebben voor al de zaken waar we in betrokken waren : vier sluikbladen, valsche eenzelvighheidskaarten, allerhande scheinen, spionnage-dienst, Geheim Leger, M.N.B., enz.

De verraderlijke omslag moest verdwijnen ! Maar hoe, daar zoo tusschen al die medegevangenen en onder het wakend oog van de Gestapo !

Het middel was aldra gevonden. In een onbewaakt oogenblik stak de hr Senator de enveloppe in den mond en knabbelde er kleine bolletjes van, die dan in gaatjes in den muur werden gestopt. Hij lukte er in plaats te vinden voor al zijn stopseltjes. En de eerste toer was gespeeld.

Het verhoor verliep zooals het altijd was bij de Gestapo : partijdig en brutaal. Men wou weten vanwaar de vlaggetjes kwamen. Dat het kinderspeelgoed was namen ze niet aan. Bij een nader onderzoek had men ook strooibriefjes gevonden door de R.A.F. uitgeworpen. Vanwaar die meerdere exemplaren van sommige briefjes vandaan kwamen ? — In de brievenbus gevonden ? — Niets van !... — Wat hij zelf was ? — Burgemeester ; katholiek burgemeester. — Dat ging hun begrip te boven : Katholiek burgemeester ? Ze konden zich niet indenken dat in België de burgemeester geen staatsambtenaar en geen knecht van een of anderen fuhrer was. — Daarvoor waren het ook Duitschers !

HET SPANT ER...

Al deze in schijn alleenstaande feiten, maakten in hun geheel den regen en den zonneshijn in het leven van Den Vrijschutter. Maar het ergste moest nog komen.

Zooals het wel eens meer was voorgevallen, had de gebeurtenis, die we nu gaan verhalen, niet het sluikblad zelf als aanleiding, maar het betrof den drukker en zijn zoon, als leden van verzetsgroepen.

We hebben reeds gezegd dat de drukkerij ook een bergplaats was voor springstof, sabotagemateriaal en wapens ter beschikking van de saboteurs. Deze benodigdheden werden door valschermen neergelaten op bepaalde plaatsen en dan bij betrouwbare personen in de nabijheid verborgen. Vandaaruit werd dan op het geschikte oogenblik alles verdeeld naar de verschillende « verbruiksmiddelen ». Zoo een midden was de drukkerij.

Ter loops weze hier aangestipt dat onze groep saboteurs deel uitmaakte van het Geheim Leger, dat alles per valschermscherm ontving, en dat hij niets te maken had met de vele alleenstaande groepeeringsgroepen die, soms heel goed werk verrichtten, maar waarvan de leden al te dikwijls hun eigen zaakjes verzorgden met middelen aan de mijnen of aan onze bergplaatsen ontstolen.

Op 17 Augustus, 's morgens, rond 7 u., komt een lid van het geheim leger, uit Buizingen, de drukkerij binnen gestoven met het nieuws : « John is aangehouden door de Gestapo ! » (Elk lid van het Geheim Leger had een deknaam.)

Dat was erg ! John wist te veel en als die sprak kon heel de boel aan stukken springen. Alles werd in der haast in veiligheid gebracht ; ook de drukker, zijn zoon en dochters maakten

zich uit de voeten — juist op tijd, want John had gesproken, en, nog geen half uur na de verwittiging, vielen een tiental Gestapomannen met de wapens in den aanslag, het huis binnen. In twee auto's waren ze aangekomen, begeleid door den gevangene.

Wat was er juist gebeurd? Dien morgen, om 6 u. 30, werd John achtervolgd door de Gestapo. Toen hij de vlucht nam, schoot een der politiemannen zijn revolver op hem af zonder hem te raken echter. — John bleef staan. Men gebod hem de handen omhoog te steken. Uitdagend tot het uiterste, stak hij de duimen op!

Op dit zicht werden de Gestapo's als razende duivels. Een van hen gaf den John een stamp in den buik, zoodat hij ineenkrinkelde van de pijn. Dat maakte hem mak. Men begon hem te beschuldigen van een heele reeks sabotagedaden, men kon daarbij niet veel missen, want den laatsten tijd was hij heel bedrijvig geweest; er gebeurde maar weinig waar hij niet bij was. Hij was, ten andere, zeer onvoorzichtig geweest door een vrouw te willen uithooren die voor de Duitschers werkte; hij had blijkbaar zichzelf aan een galg geklapt! Daarbij kwam dan nog bij hem het vermoeden op dat een ander lid van het Geheim Leger, aangehouden een drietal weken te voren, wel kon gesproken hebben. Hij meende dus verraden te zijn en begon te bekenen. Op de vraag waar hij de gebruikte springstof vandaan haalde, antwoorde hij « Bij Ebrard Devillé ». Zonder verder tijd te verliezen reden de Gestapomannen daarop om versterking naar de Kommandantuur naar Halle, en vandaar naar de drukkerij te Esschenbeek. John moest als gids dienen.

Gelukkig was de aanhouding opgemerkt geweest door een ander lid van het Geheim Leger,

zekeren Fernand Luyckfasseel, eveneens uit Buisingen. 't Was hij die dan zonder het verder verloop af te wachten was komen verwittigen; hij bracht ook nog wat « Mastic » terug die bij hem in bewaring was. Mastic is iets dat bijzonder gevaarlijk wordt als hij ontdekt is !

Niemand kon vermoeden dat de zaak zoo een vlugge wending zou nemen, maar toch was er zonder uitstel gehandeld geworden. Toen dan de Gestapo binnen viel bij den drukker, was alles opgeruimd. De vrouw, alsook Fernand, die verwittigd had, waren nog in huis. De ondervraging geschiedde brutaal, aanmatigend :

— « Waar is Ebrard ? »

— « Die werkt in Frankrijk, » loog de moeder.

— « Kunt gij dat bewijzen ? »

— « Ja zeker ! ik zal zijn brief gaan halen » daarop haalde zij een brief te voorschijn door den zoon geschreven alsof hij werkelijk in Frankrijk voor de Duitschers werkte en aan een opgeëischte meegegeven om dan van ginder naar huis gestuurd te worden. De brief was ongelukkigig al een jaar oud. Hij werd verfrommeld en van kant gesmeten.

— « En gij, wat komt hij hier doen ? » beet men Fernand toe.

— « Ik kom mijn meter vragen mijn zieke vrouw te komen oppassen terwijl ik naar mijn werk moet. » Het valsche werkbewijs dat hij op zak had voldeed hen maar half. Hij moest blijven.

Dan begon weer de ondervraging van de moeder :

— « Waar is uw zoon ? Waar zijn de andere familieleden ? Waar is de springstof, de wapens, enz... enz...

De vrouw wist natuurlijk van niets en elk on-

voldoende antwoord werd betaald met een slag in 't gezicht of een stamp tegen de schenen — of liever naar de schenen want zij was op haar hoede en trok op tijds de beenen achterwaarts. Maar ze hield stand en bleef loochenen.

— « Wacht maar, we zullen een getuige halen. »

De getuige kwam, 't was John ! Het hart zonk haar in de schoenen ! Voor een secondje maar en dan stond ze weer strijdvaardig ! Een echte vrij-schuttersvrouw. Bij het kruisvuur van vragen, wedervragen, loocheningen en beweringen dat nu volgde, scheen John nu maar eerst in te zien dat hij zich had laten beet nemen, hij werd minder zelfzeker en op de nogmaals herhaalde vraag waar hij de springstof ontvangen had, wees hij een kleinen achterbouw aan waar er niets te vinden was. Men dreef het onderzoek verder door.

Ondertusschen doorzochten twee Duitschers de bovenverdiepingen van het huis. De twee bewakers die de vrouw moesten in 't oog houden stapten en oogenblik buiten. Daarvan maakte de moeder gebruik om een lijst, waarop de nummers en de vingerafdrukken stonden van Witte-Brigademannen, uit een lade te halen en te verbranden. Daarop liep ze naar de eerste verdieping te zien of ook de straat nog bewaakt was. Neen, alle speurhonden waren langs achter aan het snuffelen. Ze deed teeken aan de kinderen die op straat stonden te kijken, van niets te zeggen. Ze snelde naar beneden, den winkel door, de straat op, een dertig meters verder het hoekje om en... weg was zij. Ook alle getuigen verdwenen om niet te moeten antwoorden op de ondervragingen die zeker moesten volgen.

Bij het buitengaan der vrouw had de winkelbel gerinkeld. De bewakers kwamen daarop binnen, zagen de verdwijning. De klopjacht begon; echter zonder uitslag want ze ging in verkeerde rich-

ting ! Men zocht in de omliggende huizen, in den hof der Eerwaarde Zusters, in de kerk, enz. Tevergeefs.

De jachthonden hadden er honger van gekregen; ze keerden terug, deden zich tegoed aan de voorhanden zijnde eetwaren en namen wat provisie mee.

Daarna trokken ze af met den John en nu, als tweede gevangene : Fernand. Deze had van de gelegenheid tot vluchten geen gebruik willen maken om de aandacht niet te trekken en alzoo zijn meter te redden.

In den namiddag waren de speurders daar weer. Ze doorzochten geheel het huis, doorsnuffelden uren lang alle papieren. Hun gezichten vertoonden erge teleurstelling. Blijkbaar hadden ze er op gerekend ook een en ander naar hun gading te vinden en te rooven maar... tusschen de twee invallen door, hadden de geburen alles in veiligheid gebracht ! Met een ladder was er iemand door een openstaand venster der eerste verdieping geklauterd en had dan van binnenaf de benedenvensters geopend. Al wat waarde had en draagbaar was, was in veiligheid. De teleurstelling der roovers van de nieuwe orde was dus begrijpelijk !

De twee gevangenen werden op de gewone manier onderhoord en in het gevang gestopt. Einde Augustus werden ze met eenige honderden anderen in een goederentrein samengepakt om naar Duitschland gestuurd te worden. De bevrijding naderde en de onrust der Nazis en Gestapomannen had een algeheele ontreddeering tot gevolg. De trein, door Belgische spoorwegmannen gevoerd, bleef gedurigzaam steken door allerlei zoogezegde ongevallen aan de locomotief. Te Leuven was ondertusschen de spoorbrug vernield. De trein moest dus terug naar Brussel, en, wonder boven wonder, de terugreis gebeurde in een

trek door, zonder het minste oponthoud. Rare dingen, die vaderlandsche locomotieven!

In de Zuidstatie (klein Eiland) was de bewaking verslapt en onze gevangenen kozen het hazenpad. Een paar dagen daarna stond Fernand weer in het Geheim Leger bij zijn kameraden. Den John werd veel vergeven, gezien het gunstig verloop en de spoedig volgende bevrijding. Na hun vlucht vertoonden de drukker en zijn familie zich niet meer maar toch werd er naar uitgezien om de Vrijschutter op den gestelden datum te laten verschijnen. Men zou desnoods 's nachts drukken en den omtrek laten bewaken door gewapende vertrouwensmannen van het Geheim Leger.

De kopij was gereed, maar het onverwacht snel oprukken onzer bevrijders maakte deze plannen nutteloos. Toch hadden we nog gaarne den gereedgemaakten tekst laten drukken, al was het maar als dokumentatie, maar een droevig voorval noopte er ons toe de papieren te verbranden. Ziehier in welke omstandigheden.

EEN DROEVIG SLOT

HET EINDE VAN EEN VRIJSCHUTTER

2 September, 1944. — In onze streek was de aftocht der Duitschers sedert verscheidene dagen in vollen gang. Kolommen vrachtwagens reden dag en nacht in de richting van Nijvel, Leuven, enz. Onze mannen van het geheime leger hadden hun volle werk met pinnen in de steenwegen te steken om de autobanden te doen springen. We hadden goede stielmannen voor de fabricatie van een bijzonder doeltreffend model en de koopman in oud ijzer woonde dichtbij. De uitslagen waren zeer bevredigend.

Gevaarlijk was het werksken wel, en meer dan eens floten de kogels langs de ooren onzer Witten. Onze brigade was zeker een der meest be-

drijvige op alle gebied en toch zijn er maar weinigen aangehouden geweest, en geen enkele is bij schietpartijen gedood, behalve... ja, behalve dien laatsten dag vóór onze bevrijding.

De Witten werden ongeduldig. Ze zagen wat werk ze hadden kunnen verrichten en de beloofde wapens bleven maar steeds achter. Het neerlaten per valscherp was voorzien voor om trent den 10den September en, ondertusschen werd de eene brug na de andere door de Duitschers ondermijnd. Buiten een of twee gevallen zouden we, bij gebrek aan schietvoorraad, op het gepaste oogenblik niet kunnen tusschenkomen, om het opblazen te beletten.

Wat te doen? — Er werd besloten zich dan maar wapens aan te schaffen ten koste van de Duitschers zelf. Elke gelegenheid die zich daartoe voordeed zou men benuttigen. Een paar geweren die regelmatig dienst deden voor schietoefeningen in het Halderbosch werden op de Zwarten buitgemaakt. Maar nu waren er geen andere meer te nemen dan van de « grijzen ».

Drij onzer makkers trokken er op uit. Hun bijzonderste doel was pinnen te slaan tegen het autoverkeer; geweren aanslaan zou bij gelegenheid gebeuren. Aangezien ze bij klaren dag werkten, moesten ze in kleine groepjes optreden om de aandacht niet te trekken.

Op de hoogte nabij de Vlasmarkt werden ze tegengehouden door twee S.S.-mannen. Zulke Hitleriaansche patroeljes volgden per fiets de snellerrijdende kolommen om er over te waken dat er zich geen vaandelvluchtigen uit de voeten zouden maken. Twee onzer mannen reden voorop; de derde volgde op een dertigtal meters. 't Was deze laatste die werd aangehouden. De S.S.-mannen wilden zijn rijwiel. Maar in het

zakje van dat rijwiel zaten de pinnen en twee kogelladers voor den revolver dien de saboteur op zich droeg.

De toestand was moeilijk. Om tijd te winnen stribbelde onze man wat tegen. Zijn achterblijven werd door de anderen seffens opgemerkt. Dezen bleven staan op een vijftigtal meters van den twistenden groep. Van het redetwisten verstonden ze van op dien afstand geen woord, maar, almeteens bedreigde een S.S.-man den tegensputteraar met zijn geweer. Dit ziende trokken beide toekijkende Witten hun revolver terwijl er een riep : « Handsen op. » Als antwoord trok de Mof een bal in den loop van zijn geweer maar, alvorens hij klaar was om te schieten trof hem een revolverschot in het hoofd. Bijna op hetzelfde oogenblik schoot ook de bedreigde en trof hem in den buik. De Mof stortte neer; zijn kameraad liet zijn geweer vallen en sloeg op de vlucht.

Onze mannen hadden de geweren al opgeraapt als daar een vrachtwagen kwam aangestormd, vol gewapende Duitschers. Dit ziende begon de vluchtende Mof te roepen en gaf het teken tot den aanval. Onze saboteurs hadden op den vluchteling niet willen schieten en nu zagen ze te laat dat ze hem een minuut te lang hadden laten leven. Ze stonden daar nu met drie tegen twintig en nog andere wagens kwamen aangebold.

Er bleef niets meer over dan te vluchten. Alexi en Wim vloden langs eenen kant van den steenweg het veld in; Isidoor langs den overkant. De kogels floten als een hagelbui rondom hen, doch, als bij wonder werd niemand geraakt. De Duitschers waren blijkbaar te zeer opgewonden.

Dan, almeteens, breekt er een schietpartij los langs een gelijklopenden steenweg, op eenige minuten gaans vandaar. Het waren de langsdaar aftrekkende troepen die meenden met een vijandelijken aanval te doen te hebben, zonder te vermoeden dat het hun eigen kameraden waren. Weldra was er dan een geregeld gevecht tusschen Moffen aan gang en dit was de redding. Volgens ooggetuigen die in de nabijheid verschoen zaten, waren er langs weerszijden een 200 man elkander aan 't bekogelen. Het duurde een twintigtal minuten eer ze hun vergissing bemerkten.

Onderwijl kwam vader Vrijschutter thuis met het nieuws dat de groote spoorbrug over het kanaal te Halle door de Duitschers ondermijnd was. Er zouden dus maatregelen moeten genomen worden om de lading weg te nemen. Thuis gekomen vond hij, in plaats van de 3 of 4 daar gewoonlijk wachtende Witten, een kameraad in gescheurde kleederen, met eenige lichte schrammen hier en daar over heel het lichaam.

Seffens vermoedde hij het verband tusschen de aan gang zijnde schietpartij en de aldus toegetakelde Wim. Een der zonen verscheen met een zakje handgranaten. De uitleg duurde niet lang. Toch besloot men niets te ondernemen alvorens Alexis, de tweede vluchteling, terug was, en die, volgens Wim, aldra zou komen. Deze kwam, na eenige oogenblikken, al even erg toegetakeld als de eerste, met het nieuws dat alle ingrijpen nutteloos was, wegens het groot aantal Duitschers.

Isidoor zat tusschen de twee vechtende groepen in, en aangezien het schieten aanhield, dachten ze dat hij moest ontsnapt zijn. Na eenigen tijd viel alles stil en zonder uitstel werd de veertienjarige broer August op verkenning uit-

gestuurd. Hij kwam weldra terug met het nieuws dat er een doode lag in het veld over den steenweg. Men had hem niet gezegd wie het was, maar twijfel scheen uitgesloten. Niemand sprak een woord; elk verbeet wat hij voelde. De vader trok dan zelf naar de plaats van het gevecht. In de nabijheid gekomen zag hij seffens aan de houding der in den omtrek wonende dorpsgenooten dat de gevallene zijn zoon was. Niemand scheen iets van heel het gedoe begrepen te hebben, en dat was nog al natuurlijk. Maar toen ze zegden dat zij niet wisten wie de doode was die daar een paar honderd meters verder lag, stond het veinzen op hun gezichten te lezen. Blijkbaar wou niemand de taak op zich te nemen aan den vader te zeggen dat het zijn kind was.

Toen deze dan het lijk van zijn zoon vond, had hij niet een enkel gebaar van smart of verrassing, maar onder zijn uiterlijke kalmte, daar, op twee honderd meters afstand van de aftrekende vijandelijke kolonnen, stormde het in zijn binnenste van machteloze woede. Hij legde het lijk in behoorlijke houding en tastte de zakken af om te zien of er zich geen herkenningstukken in bevonden die gevaarlijk konden zijn bij een gebeurlijk onderzoek. Een jonge vrouw had, in een eerste beweging van schrik, een Duitsch officier verwittigd dat er een doode in het veld lag. De Mof had het wapen van den gevallene meegenomen en kon misschien wel een bewijsstuk gevonden hebben vóór de aankomst van den vader. De doode werd naar huis gehaald op een draagbaar, dóór de Duitsche kolonnen heen, na door den bijgeroepen pastoor der parochie, Z. E. Heer Leemans, de H. Olie te zijn toegediend.

Daar gekomen, was de miserie niet gedaan. Tweemaal, in minder dan een uur, moest elkeen op de vlucht omdat men verwittigd werd dat de

Moffen opzoekingen deden naar de familie van den doode.

De vader echter bleef; nu zelf ook gewapend, was hij vast besloten het lijk van zijn zoon niet meer te laten benaderen door de Griizen. Het was te ver gekomen om nu nog voorzichtig te zijn. De opzoekers kwamen echter niet tot daar.

's Anderdaags 's morgens, trokken de drie broeders van den gevallen met de nog overgebleven wapens dóór de vijandelijke kolonnen heen naar een aangewezen verzamelplaats. Als soldaten van het Geheim Leger hadden zij te gehoorzamen aan het bevel van op te trekken en ze hebben, ook in deze droeve omstandigheden tot het uiterste hun plicht gedaan.

Den 3den September, 's namiddags, waren de Moffen voorgoed verdwenen.

Isidoor werd den 6den begraven. Bij de « Vrij-schutters » kende men niet de uitbundige vreugde die de bevrijding natuurlijkerwijze ook voor hen had moeten meebrengen. Maar toch was er een troost voor allen, dat alle werk, onrust en gevaren en ook dit laatste offer niet nutteloos waren geweest.

* * *

Hier sluiten we af.

We hebben ons best gedaan, om een eenvoudige, trouwe weergave van de ons gekende en bewezen feiten neer te schrijven als een gedenkenis voor hen die dezen strijd van vijf jaren tegen een gewetenloozen verdrukker hebben meegemaakt. We willen doen opmerken dat we niet het recht hadden de geschiedenis van een of andere Witte Brigade openbaar te maken. Als we er soms terloops van spraken, was het alleen voor zoover een of meer van hun leden in een Vrijschutters-aangelegenheid gemengd waren.

We wilden ook beletten dat er voort zou gefantaseerd worden over ons sluikblad, zooals men er reeds mee begonnen was. We hadden ons werk ernstig opgevat, en daaraan hadden we genoeg voor ons verhaal; overdrijvingen komen hier niet van pas.

Ons doel was den moed en de weerstandskracht van ons volk hoog te houden in al de ellende die een oorlog onvermijdelijk meebrengt. De vijand en zijn handlangers hadden een machtige pers, en onbepaalde propagandamiddelen om de trouwe Belgen eronder te krijgen en de gemoederen te vergiftigen. Dit is hen niet gelukt. De sluikpers was het tegenvergift. Niettegenstaande haar beperkte middelen; spijs de gedurige doodsbedreigingen, waardoor men de verspreiding ervan trachtte te beletten, meenen we te mogen zeggen dat ze in haar opzicht volkomen is geslaagd. Dat slagen is heel zeker te danken aan den onbaatzuchtigen, onverschrokken moed en zelfopoffering onzer medewerkers, maar het getuigt tevens van den gezonden vaderlandschen zin van ons dierbaar Belgische volk.

En dat dien geest niet verloren is gegaan, dat is onze belooning.

Als slotwoord willen we dan nog een gedicht afdrukken dat de hoofdsteller voor het « Vrij-schutter » nummer van Juli 1943 schreef en waarin hij zoo goed de geestesgesteldheid van ons volk heeft weergegeven.

Mijn Vlaanderen ! Men heeft heel vaak uw beeld gemaakt
Als jonge maagd, die, moedloos op de kniën gezegen,
Diep treurde om 't wrange wee dat, op u neergedaald,
Al d'eeuwen door zoo drukkend zwaar op u kwam wegen.

Mijn Vlaanderen ! Gij reeds zoo oud, doch immer jong,
Zoo schoon herlevend steeds door 't streven uwer kind'ren
Waar elk geslacht, in elke kunst een kroon bedong;
Nooit ruw geweld d'ontplooiing van uw geest kon hind'ren

Fier Vlaanderen ! Uw volk heeft nooit den nek gekromd
Voor vreemde dwinglandij uit 't Oosten of uit 't Zuiden;
Maar ook voor valsch gevele heeft het « Heraus » gebromd
Der Vlamen oor is wars van alle wangeluiden.

Schoon Vlaanderen ! Wat schatten hebt ge niet vergaard
Voor geest en hart en kunst in uw zoo rijk verleden !
En toch, uw opgang ging aldoor met leed gepaard;
Door afgunst, vreemde roofzucht hebt ge steeds geleden.

Groot Vlaanderen ! In rampspoed hebt ge pal gestaan;
U zelfbewust, hebt g'ooit noch moed noch eer verloren;
Vol trots zijt gij uw eigen Vlaamschen weg gegaan,
Na elken schijndood ook weer even grootsch herboren.

Arm Vlaanderen ! Toch treft u nu nog dieper smart
En worden scherpen hoon en schand op u geladen,
Want eigen Vlaamsche kindren trappen u op 't hart;
Onweerdig kroost heeft thans den moederschoot verraden !

Droef Vlaanderen ! Hoe diepgevoeld g'ook dàar om treurt,
't En is geen schand voor u, niet gij moet er om rouwen :
Weldra is 't lijden uit en dan komt onze beurt !
Voor elk verrader toch zijn er nog duizend trouwen !

Lief Vlaanderen ! Ons liefd'is sterker dan de dood !
Wij willen d'adeldom van 't oud geslacht bewijzen.
Door onze trouw en eerbaarheid in dezen nood
Zult gij, o Vlaanderen, weer glorievol herrijzen !

Als slotwoord willen we dan nog een gedicht afdrukken dat de hoofdsteller voor het « Vrij-schutter » nummer van Juli 1943 schreef en waarin hij zoo goed de geestesgesteldheid van ons volk heeft weergegeven.

Mijn Vlaanderen ! Men heeft heel vaak uw beeld gemaakt
Als jonge maagd, die, moedloos op de kniën gezegen,
Diep treurde om 't wrange wee dat, op u neergedaald,
Al d'eeuwen door zoo drukkend zwaar op u kwam wegen.

Mijn Vlaanderen ! Gij reeds zoo oud, doch immer jong,
Zoo schoon herlevend steeds door 't streven uwer kind'ren
Waar elk geslacht, in elke kunst een kroon bedong;
Nooit ruw geweld d'ontplooiing van uw geest kon hind'rer

Fier Vlaanderen ! Uw volk heeft nooit den nek gekromd
Voor vreemde dwinglandij uit 't Oosten of uit 't Zuiden;
Maar ook voor valsch gevele heeft het « Heraus » gebromd
Der Vlamen oor is wars van alle wangeluiden.

Schoon Vlaanderen ! Wat schatten hebt ge niet vergaard
Voor geest en hart en kunst in uw zoo rijk verleden !
En toch, uw opgang ging aldoor met leed gepaard;
Door afgunst, vreemde roofzucht hebt ge steeds geleden.

Drukkerij G. Devillé, 142, Kasteelstraat, Halle. - Tel. 53.33.66.